

Сергій Савчук

ЮРИДИЧНА СОЦІОЛОГІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОГО ПРАВІПІЗНАННЯ

Юридична соціологія розглядає право під своїм специфічним кутом зору, аналізує його як особливий динамічний соціально-правовий феномен. Її основою є принципове методологічне положення про необхідність того, щоб соціолого-юридичні дослідження базувалися на певному гносеологічному засновку, принциповій методологічній орієнтації пізнання. І таким вихідним гносеологічним принципом є саме соціолого-юридичний підхід до вивчення права. Проте інколи за соціолого-юридичні дослідження намагаються видати дослідження, в яких так чи інакше догматичне праворозуміння (нормативна концепція) є засновком їх проведення. В результаті, наприклад, проблема реалізації права піднімається проблемою реалізації закону; громадська думка про право ототожнюється з громадською думкою про закон; аналіз ефективності правових норм, при позитивістському розумінні останніх, без урахування їх генетичної зумовленості, перетворюється при певних умовах на аналіз ефективності бездіючих (генетично зрізаних) норм, по суті, на аналіз їх неефективності.

Лише ґрунтуючись на соціолого-юридичному підході, який зумовлює, накреслює основний ракурс розгляду права юридичною соціологією, визначає шлях, стратегію розв'язання поставлених завдань, емпіричні дослідження правових явищ і процесів можуть дати цінну інформацію для відповідних теоретичних узагальнень юридичною соціологією.

Цілком логічно постає запитання: що ж належить розуміти під соціолого-юридичним підходом до права?

По-перше, дослідження права як особливого соціально-юридичного феномену. Тобто соціолого-юридичний підхід, враховуючи передусім те, що право завжди «живе» в соціальному антуражі [4, с. 72], передбачає його аналіз і як системи норм, але не самих по собі, а з позиції того, як ці норми отримали саме таке, а не інше юридичне втілення, в якому напрямку вони діють і чим це пояснюється. По суті, вивчається зв'язок юридичної форми та соціального змісту (генетичний корінь), адже без урахування генетичних передумов права неможливо пояснити його соціальну дію, як іманентну властивість останнього [5, с. 16; 2, с. 99-109]. При цьому юридичну соціологію варто застерегти як від абсолютизації соціальної сто-

рони права, так і від применшення ролі специфічно-юридичного аспекту права.

По-друге, дослідження права як особливого соціально-юридичного феномену в динаміці, як процесу постійного взаємопереходу від генезису права до його соціальної дії. Як наслідок, у полі зору дослідницької думки опиняються процес правоутворення і правотворчості, характер нормативних і ненормативних правових актів, їх сприйняття та оцінка людьми, етапи правореалізації та ефективність правової дії, шляхи зміцнення правопорядку і законності тощо. З позицій юридичної соціології поза дією, поза функціонуванням право не існує.

По-третє, дослідження права як динамічного соціально-юридичного феномену в контексті структурних і функціональних зв'язків з іншими соціальними неправовими чинниками, явищами і процесами, які, з одного боку, безпосередньо детермінують розвиток права, з іншого, зазнають на собі його конструктивного або ж, навпаки, деструктивного впливу. Це дає можливість воедино поєднати теоретичну розробку питання з розглядом ефективності того чи іншого правового інституту [1, с. 261].

По-четверте, дослідження права як особливого соціально-юридичного феномену в динаміці всіх проявів окремих елементів правової дійсності, єдність і взаємозумовленість яких визначає їх специфіку та закономірності функціонування.

По-п'яте, дослідження соціально-юридичного феномену права як складної структури правовідносин, тобто соціальних відносин, що в силу своєї внутрішньої об'єктивної природи мають правовий характер, у системі яких здійснюється взаємодія суб'єктів — реальних носіїв права. Це дозволяє вивчати його як систему діючих, функціонуючих норм, як «живий» правопорядок.

Юридична соціологія немислима поза соціолого-юридичним підходом як гносеологічним базисом виведення закономірностей мікро-соціогенезу правових норм, соціодинаміки їх функціонування та безпосередніх наслідків соціальної дії. В протилежному випадку їй загрожує обернення в онтологію юридичної догми [3, с. 14]. По суті, соціолого-юридичний підхід — це знання методологічні, а не змістовні, це знання про способи специфічного мислення з приводу права та стратегії організації його дослідження, а не знання з приводу самого права.

Свідоме і творче застосування теоретико-методологічного арсеналу юридичної соціології допоможе пізнати об'єктивну нормативну структуру суспільного життя і механізми його нормативної саморегуляції, виявити правову природу фактичних соціальних норм, які потребують законодавчого закріплення, передбачити прорахунки та уникати їх в юридичній сфері діяльності, сприяючи тим, зокрема, підвищенню об-

грунтованості правових норм та їх ефективності. Сучасна юридична соціологія може і повинна зробити свій внесок у розв'язання кардинальних завдань новітньої правової науки та практики.

Література:

1. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права). — М.: Аванта+, 2000.
2. Кистяковский Б. А. Право как социальное явление // Социологические исследования. — 1990. — № 3.
3. Кудрявцев В. Н., Казимирчук В. П. Современная социология права: Учебник для юрид. фак. и ин-тов. — М.: Юристъ, 1995.
4. Сергеевич С. Л. О социологии права // Вестник Ленинградского университета. — Серия 6. История КПСС, науч. коммунизм, философия, право. — Л., 1988. — Вып. 1.
5. Явич Л. С. Социология и право // Правоведение. — 1970. — № 4.